

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТЕПАНЕНКО ВІКТОРІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 336.581.2:005.71.022.52

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ
ПОЗИКОВИХ РЕСУРСІВ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В
ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність **08.00.04** – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Українська Лариса Олегівна,
Харківський національний економічний
університет Міністерства освіти і науки
України, професор кафедри політичної
економії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Азаренкова Галина Михайлівна, Харківський ін-
ститут банківської справи Університету Банків-
ської справи НБУ, (Національний Банк України),
завідувач кафедри менеджменту

кандидат економічних наук, доцент
Благодарний Олександр Іванович, Інститут еко-
номіко-правових досліджень НАН України,
(м. Донецьк), заступник завідуючого відділом
проблем територій зі спеціальним режимом гос-
подарювання

Захист відбудеться “05” березня 2009 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалі-
зованої вченої ради, шифр Д 64.055.01, у Харківському національному економіч-
ному університеті за адресою: 61001, м. Харків, проспект Леніна, 9-а

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного еко-
номічного університету за адресою: 61001, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий “05” лютого 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ястремська О.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В процесі становлення та розвитку ринкових економічних відносин в Україні достатньо відчутним для результатів діяльності підприємств стає вплив зовнішніх чинників, що, зокрема, створює труднощі для суб'єктів малого бізнесу, подолання яких залежить переважно від ефективного управління та використання всіх видів ресурсів й, насамперед, фінансових.

Ринкові відносини нерідко створюють для вітчизняних малих підприємств економічні бар'єри в досягненні фінансової незалежності, що потребує більш ефективного управління процесом залучення позикових фінансових ресурсів. Нераціональне функціонування механізму залучення позикових коштів позбавляє малі підприємства можливості адаптації до динамічних змін кон'юнктури ринку, недосконалість результатів участі банківських інститутів в процесі економічних перетворень безпосередньо впливає на принципи перерозподілу фінансових ресурсів суспільства. Внаслідок цього відбуваються негативні зміни на підприємствах деяких галузей, в тому числі переробної промисловості. Так, у 2006 році у швейній промисловості спостерігалось зниження обсягів виготовлення продукції на 1,9% порівняно з 2005р., що в основному обумовлено скороченням її випуску на підприємствах текстильної промисловості та пошиття одягу (на 4,8%); за 2007р. обсяги виробництва проти 2006р. зросли на 0,4%, однак відсутність пільгового фінансування, обмеженість кредитування та інвестицій, подорожчання енергоресурсів та підвищення тарифів на вантажні перевезення, що зумовило сповільнення зростання обсягів виробництва, негативно вплинуло на роботу підприємств галузі. Система залучення позикових фінансових ресурсів суб'єктами малого бізнесу потребує значних змін у законодавчо-нормативному регулюванні фінансових взаємовідносин. Важливий фактор вирішення даної задачі – розвиток методичного забезпечення процесу залучення позикових ресурсів. Тому дослідження за означеною тематикою є актуальним як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Теоретичній розробці питань, пов'язаних з процесом залучення позикових фінансових ресурсів, управлінням фінансами на підприємстві багато уваги приділяли Г.М. Азаренкова, І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, О.В. Васюренко, Ван Хорн Дж. К., В.М. Гриньова, М.О. Кизим, В.В. Ковальов, Т.І.Лепейко, К.В.Павлюк, В.С.Пономаренко, О.І.Пушкар, С. Фішер та ін. Питання функціонування та розвитку малого підприємництва та малого бізнесу розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, таких як О.І. Благодарний, З.С. Варналій, А.Е. Воронкова, Г.В. Козаченко, В.М. Колот, О.В. Кужель, А.Сміт, Й. Шумпетер та ін.

Однак низка завдань, пов'язаних із удосконаленням організації управління залученням позикових фінансових ресурсів суб'єктами реального сектору економіки, особливо малого бізнесу, залишається недостатньо розробленою як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Питання управління позиковими фінансовими ресурсами досить глибоко висвітлюються в багатьох наукових працях, однак дотепер не знайшли належного відбиття деякі важливі аспекти діяльності малих підприємств в процесі фінансування. Насамперед, це стосується проблем формування комплексного підходу до аналізу кредитоспроможності малих підприємств та узагальнення теоретичних основ та науково-практичних рекомендацій.

дацій з досліджуваного питання з метою вдосконалення організаційного забезпечення залучення позикових ресурсів.

Актуальність і недослідженість проблеми визначили вибір теми, мети й завдань дисертаційної роботи, а також її теоретичну й методичну спрямованість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження відповідає плану науково-дослідної теми: «Економічні проблеми та механізми забезпечення ефективного розвитку промислового підприємства» (номер державної реєстрації 0107U005679), що виконана Харківським національним економічним університетом.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є подальший розвиток теоретичного підґрунтя і організаційно-методичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення залучення позикових ресурсів малими підприємствами швейної промисловості. Для досягнення поставленої мети були сформульовані і вирішені такі завдання:

дослідити організаційно-економічну сутність і структуру малого бізнесу та проблеми обмеженості фінансових ресурсів малих підприємств;

обґрунтувати послідовність оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів;

проаналізувати та розвинути методичний підхід щодо визначення інструментарію експрес-аналізу фінансового стану суб'єкту малого бізнесу з урахуванням економічних особливостей його функціонування;

вдосконалити універсальну методику оцінки фінансового стану позичальника з метою відображення динаміки фінансово-господарської діяльності малих підприємств;

систематизувати основні джерела залучення позикових ресурсів малими підприємствами з урахуванням найвагоміших недоліків та переваг;

узагальнити концептуальні засади формування системи кредитування з урахуванням оцінки кредитного ризику;

удосконалити комплексний підхід до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами.

Об'єктом дослідження є процес залучення позикових ресурсів малими підприємствами швейної промисловості.

Предметом дослідження є теоретичні положення й методичні підходи щодо формування організаційно-методичного забезпечення залучення позикових ресурсів, орієнтованого на підвищення ефективності діяльності суб'єктів малого бізнесу в швейній промисловості й забезпечення їх стійкого розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою досліджень є наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем залучення позикових ресурсів, функціонування підприємств різних форм власності та організаційної структури, фінансів, використання теорій статистичного, економічного та фінансового аналізу.

Нормативну й інформаційну базу досліджень утворили Закони України та постанови Кабінету Міністрів України, офіційні статистичні публікації Держкомстату України, бюлетені Харківського обласного управління статистики, матеріали спеціально виконаних спостережень на базі даних фінансової звітності малих підприємств швейної промисло-

сті Харківського регіону.

Для досягнення поставленої мети в роботі використовувалися такі методи дослідження: *аналіз і синтез* – для деталізації об'єкта дослідження шляхом його розподілу на окремі складові й об'єднання окремих елементів у цілісне явище; *теоретичне узагальнення* – для обґрунтування специфіки функціонування суб'єктів малого бізнесу в залежності від коливань ринкової кон'юнктури; *економіко-математичні методи*, а саме *матричний метод аналізу*, *метод детермінованої комплексної оцінки господарської діяльності*, *метод рейтингового аналізу* – для виявлення напрямів удосконалення процесу залучення позикових ресурсів; *графічний* – для подання структури механізму взаємодії малого підприємства та фінансової системи в цілому; *фінансового аналізу* – для оцінки фінансово-господарської діяльності та експрес-діагностики фінансового стану підприємства; *статистичного аналізу* – для визначення сукупності параметрів і змінних, що характеризують діяльність малого підприємства; для аналізу динаміки, структури і особливостей залучення фінансових ресурсів.

Наукова новизна триманих результатів полягає у наступному:

удосконалено:

аналітичний підхід до оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів який, на відміну від існуючих, реалізується шляхом послідовного здійснення етапів такої оцінки, а саме: оцінки ймовірності повернення кредиту, визначення потенційних способів залучення позикових фінансових ресурсів (ПФР), оцінки ефективності способів залучення ПФР, оцінки варіантів диверсифікації способів залучення ПФР, аналізу результатів впровадження стратегії залучення ПФР, що дозволяє оцінювати перспективність та доцільність варіантів залучення і структуру позикових фінансових ресурсів, застосування якого в якості основи для діючих внутрішніх нормативних методик, сприяє адаптації до специфіки діяльності суб'єкта економічної діяльності;

обґрунтування доцільності кредитування малого швейного підприємства за рахунок уточненої оцінки кредитних ризиків малого бізнесу з урахуванням його специфіки, що дозволяє оцінити ступінь відповідності отриманої даним підприємством суми позики спроможності її поступового повернення;

комплексний підхід до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами швейної промисловості, який, на відміну від існуючих, базується на взаємопов'язаному врахуванні позитивного, негативного та специфічного впливу факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності.

дістали подальший розвиток:

методичний підхід щодо визначення інструментарію експрес-аналізу фінансового стану суб'єкту малого бізнесу з урахуванням економічних особливостей його функціонування, а саме обґрунтоване групування системи показників оцінки фінансового стану позичальника згідно приналежності підприємства до малих підприємницьких структур та вилучення показників, що не відповідають характеру його діяльності, зокрема не є інформативними для проведення такої оцінки;

методика оцінки фінансового стану позичальника-малого підприємства, що, на відміну від існуючих, передбачає доповнення та вдосконалення універсальних методик комерційних банків включенням ряду коефіцієнтів, які найбільш характерно відображають

динаміку фінансово-господарської діяльності малих швейних підприємств та дозволяють підвищити ефективність оцінки, точність та відповідність реальному стану;

систематизація основних джерел залучення позикових ресурсів малими підприємствами на основі урахування найвагоміших недоліків та переваг, що, на відміну від існуючих, проведена шляхом виділення вірогідних ризиків та додаткових можливостей від використання того чи іншого джерела, та сприяє раціональній організації процесу такого залучення в залежності від обраної ресурсної стратегії та дозволяє власнику та керівництву малого підприємства на базі наявних переваг і з метою запобігання визначених недоліків здійснювати агресивну чи консервативну політику управління активами.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені у дисертації наукові ідеї та теоретичні положення, що складають наукову новизну дослідження, спрямовані на підвищення ефективності процесу залучення позикових коштів суб'єктами малого бізнесу та обґрунтованості оцінювання їх кредитоспроможності. Застосування низки методичних рекомендацій дозволяє визначити найбільш достовірний підхід щодо оцінки фінансового стану вітчизняних малих підприємств за умов потреби у фінансуванні за допомогою залучених коштів. Впровадження результатів дисертації в практичну діяльність малих підприємств переробної промисловості забезпечить підвищення рівня організації управління їх фінансовими ресурсами.

Запропоновані в дисертації методи, моделі й методики знайшли практичне застосування в: ПНВП «Інтеравіасервіс» (довідка про практичне використання результатів №89 від 26.09.2007 р.), ТОВ «Фірма «Промпостачсервіс» (довідка про практичне використання результатів №2 від 01.10.2007 р.), ТОВ «Юпітер В» (довідка про практичне використання результатів №11 від 01.10.2007 р.), ВАТ «Науково-дослідний проектно-конструкторський інститут засобів технічного оснащення «ВЕЛТ» (довідка про практичне використання результатів №28 від 01.10.2007 р.).

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено нові авторські науково-методичні положення та практичні розробки. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті положення та ідеї, які одержані автором особисто. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, наведено в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження, висновки і пропозиції оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні економічні проблеми розвитку промислових підприємств» (м. Харків, 2006 р.), III Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу» (м. Донецьк, 2006 р.), 2-й Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (смт. Коктебель, 2006), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку країн з транзитивною економікою» (м. Харків, 2007).

Публікації. Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи опубліковано в 11 основних наукових роботах. Загальних обсяг, що належить автору, 2,84 ум.-друк. аркушів. Серед них 2 одноосібні статті і 4 в співавторстві – у науково-фахових виданнях, 4 тези у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, 8 додатків і переліку використаної літератури. Роботу викладено на 296 сторінках машинописного тексту. Дисертація містить 35 таблиць на 41 сторінці, 29 рисунків на 29 сторінках, список літератури з 189 джерел – на 18 сторінках, додатки – на 44 сторінках. Розмір основного тексту дисертації становить 234 сторінки.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету дослідження, сформульовано завдання, предмет і об'єкт, а також розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи.

У **першому розділі** – «**Теоретичні основи функціонування малого бізнесу та проблеми його інвестиційного забезпечення**» – розкрито організаційно-економічну сутність і структуру малого бізнесу, досліджено проблему обмеженості фінансових ресурсів малих підприємств та напрямків її вирішення, узагальнено необхідність використання позикових коштів для розвитку суб'єктів малого бізнесу.

Малий бізнес – це такий вид підприємництва, в основі якого лежить інноваційний підхід та який базується на прагненні підприємців до самовдосконалення шляхом розробки та реалізації якісно нових ідей, які сприяють забезпеченню та підвищенню комерційного ефекту підприємства. Малий бізнес у ринковій економіці виступає провідним сектором, який визначає темпи економічного та соціального розвитку країни, структуру і якість валового національного продукту, є найбільш динамічним елементом в структурі ринкової системи будь-якої країни.

Малий бізнес, виступаючи значною частиною малого підприємництва як особливого сектору економіки, створений за рахунок сукупності малих підприємств і приватних підприємців та є специфічною суспільною формою дрібного виробництва в умовах ринку, яка виконує наступні функції: формування конкурентного середовища та затвердження конкурентних відносин; визначення темпів економічного розвитку; сприяння насиченості ринку; забезпечення швидкої окупності витрат; формування основи середнього класу, послаблення соціальної диференціації; створення нових робочих місць; активізація споживчого попиту; сприяння гнучкості та мобільності трансформаційної економіки; прискорення реалізації інновацій; надання свободи ринкового вибору; розвиток дрібнотоварного виробництва; участь у структурній перебудові економіки; стримування монополізму; мобілізація значних фінансових та виробничих ресурсів населення.

Попри сприяння ефективної підприємницької діяльності загальноекономічному зростанню, її активність стримується, зокрема, фінансовими бар'єрами. Основним джерелом інвестицій виступають обмежені власні фінансові ресурси суб'єктів підприємництва. Поділ фінансових ресурсів зумовлений формою капіталу, в який вони вкладаються зовнішніми учасниками у створення і розвиток певного підприємства: як підприємницький і як позиковий капітал. Результатом формування підприємницького капіталу є залучення власних фінансових ресурсів, результатом виникнення позикового капіталу – позикових ресурсів.

Потреба у фінансових ресурсах – об'єктивне явище в умовах розвитку економіки через зростання потреби у поповненні обігових коштів підприємств, оновленні та модерні-

зації основних фондів, використанні новітніх технологій і матеріалів, пошуку нових ринків збуту. Нестача фінансового капіталу у малих підприємств і використання не повною мірою усіх можливих джерел фінансування обмежує можливості економічного розвитку, що відбивається на загальному соціально-економічному стані країни. Фінансування власної діяльності виступає вагомим проблемою малого бізнесу в Україні, оскільки майбутнє малих підприємств базується на плануванні та контролі їх фінансової діяльності.

Сприятливі умови для розвитку малих підприємств формує позитивно спрямована дія наступних чинників: наявність доступного капіталу у формі сум, нагромаджених за рахунок приросту капіталу; функціонування відповідних установ інституціональної інфраструктури (системи комерційних банків, індустрії ризикового фінансування, фондових бірж та інших механізмів); помірного розміру відсотків за користування позикою; існування відповідних фінансових механізмів (різних видів позик, відповідних форм інвестування акціонерного капіталу).

Головний напрямок у розв'язанні фінансових проблем вітчизняних підприємств – врахування загальноприйнятих ринкових закономірностей на основі очевидних національних особливостей сучасної української економіки як на макрорівні, так і на рівні підприємств.

У другому розділі – «Аналіз процесу залучення позикових ресурсів малого бізнесу в Україні» – розкрито сутність та проблеми залучення позикових фінансових ресурсів малими підприємствами, досліджено організацію взаємодії суб'єктів малого бізнесу з фінансово-кредитними установами, обґрунтовано послідовність оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів, проаналізовано та розвинуто методичний підхід щодо визначення інструментарію експрес-аналізу фінансового стану суб'єкту малого бізнесу з урахуванням економічних особливостей його функціонування, проведено аналіз методик оцінки фінансового стану позичальника на прикладі підприємств швейної промисловості Харківського регіону і комерційних банків.

Оскільки підтримка малого підприємництва з боку небанківського сектору в Україні на сьогодні є недостатньою через нерозвиненість небанківських установ (кредитних спілок, кредитних кооперативів), малі підприємства здебільшого залучають позикові ресурси за рахунок комерційних банків. Фінансовий стан малого підприємства впливає не тільки на фінансування поточної, а й інвестиційної діяльності, на можливість кредитування, налагодження фінансових відносин з податковими, бюджетними органами, діловими партнерами тощо, та дозволяє оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємств, розробити стратегічні напрямки розвитку.

Запозичення необхідних фінансових ресурсів шляхом залучення банківського кредиту як класичної технології збільшує можливість фінансування витрат суб'єктів підприємництва, пов'язаних із придбанням основних і поточних активів, покриттям таких потреб підприємства, як тимчасове збільшення виробничих запасів, а також з виникненням (збільшенням) дебіторської заборгованості, іншими зобов'язаннями. Банківські позики дають можливість природно поєднувати усі джерела оборотних коштів й активно впливають на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей підприємств малого бізнесу в промисловості.

Одним із напрямів підвищення ефективності залучення позикових фінансових ресурсів у формі кредитів суб'єктами малого бізнесу в Україні є розробка на державному рівні

рекомендаційних методик оцінки ефективності джерел залучення кредитних ресурсів. Для вирішення проблеми на мікрорівні необхідне створення та застосування внутрішніх нормативних методик, адаптованих до специфіки діяльності підприємства. В зв'язку з цим в роботі автором запропоновано послідовність оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів (ПФР), на основі якої є доцільною розробка методики для підприємств (рис. 1). За допомогою розроблених на базі даної послідовності внутрішніх нормативних документів малі підприємства одержують можливість оцінювати перспективність та доцільність варіантів залучення та структуру позикових фінансових ресурсів.

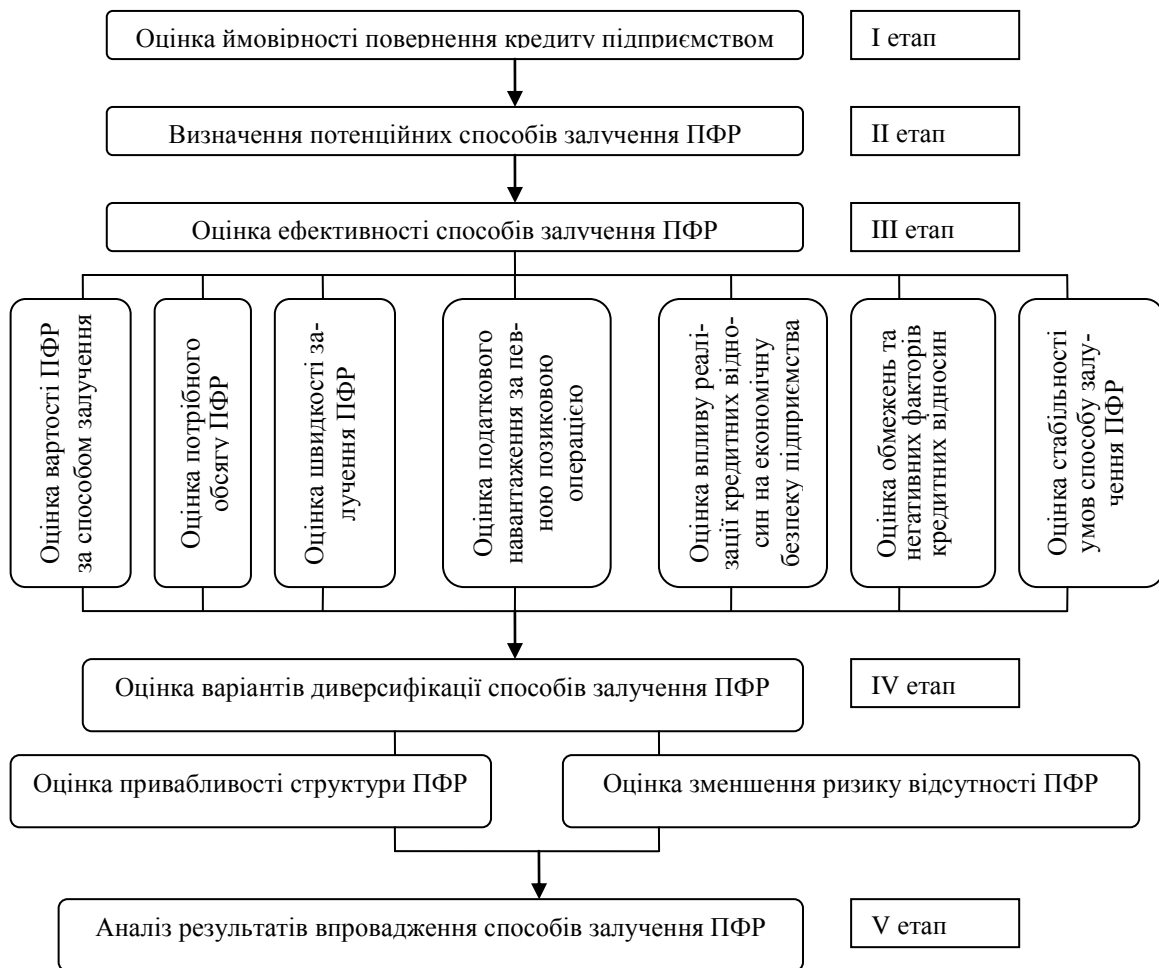

Рис. 1 Послідовність оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів (ПФР)

Аналіз фінансового стану підприємств переважно здійснюється на основі загально-визнаних критеріїв оцінки. Проте конкретні методи аналізу та практичний інструментарій повинні обиратись в залежності від виду продукції, що виробляється, обсягів виробництва, мети діяльності підприємства в розрізі складових системи бізнесу, а саме інвестування, виробництва і фінансування. В зв'язку з цим в розділі обґрунтовано методичний підхід щодо визначення інструментарію експрес-аналізу фінансового стану суб'єкту малого бізнесу з урахуванням економічних особливостей його функціонування, запропоновані шляхи пошуку резервів для покращення цього стану.

Проведений в розділі аналіз методик оцінки фінансового стану позичальника на прикладі комерційних банків дозволив дійти висновку, що впровадження наведених ме-

тодик оцінки кредитоспроможності позичальника на практиці виявляє низку недоліків, які вони містять. Їх негативна дія унеможлиблює універсальне використання таких методик для всіх форм підприємств, підкреслюючи необхідність вдосконалення та диференціації деяких їх положень згідно з потребами суб'єктів малого бізнесу в реальних умовах кредитування.

Враховуючи недоліки універсальних банківських методик оцінки кредитоспроможності, малі підприємства України потребують більш чіткого та зваженого підходу до вибору коефіцієнтів при здійсненні аналізу фінансового стану. Проведений аналіз свідчить про те, що показники не є універсальними для всіх підприємств, малі підприємства потребують більш чіткого та зваженого підходу до вибору коефіцієнтів при здійсненні аналізу фінансового стану. Виділені в процесі дослідження основні коефіцієнти для оцінки кредитоспроможності малих підприємств, а також систематизовані етапи експрес-аналізу малого підприємства у відповідності до потреб та особливостей розвитку малого бізнесу в цілому наведені на рис. 2.

Обрання розробленої структури показників для вдосконалення методичного підходу щодо визначення інструментарію експрес-аналізу малого підприємства обґрунтовано автором наступним чином: по-перше, оцінка платоспроможності та ліквідності малого промислового підприємства не обов'язково потребує розрахунку коефіцієнту оперативної платоспроможності. Це зумовлено тим, що він характеризує достатність грошових активів для покриття поточних витрат на здійснення господарсько-фінансової діяльності.

По-друге, оцінка фінансового стану малого підприємства додатково вимагає використання коефіцієнтів мобільності активів та співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Дані показники відповідно характеризують потенційну можливість перетворення активів в ліквідні засоби, а також показують, наскільки кредиторська заборгованість може бути погашена за рахунок дебіторської. По-третє, на відміну від показника рентабельності власного капіталу до оподаткування найбільш інформативною постає оцінка рівня чистого прибутку на одиницю власного капіталу (в порівнянні з валовим).

Аналогічно, оскільки розглядається підприємство-виробник, важливо ввести показник рентабельності основних засобів. Через обмеженість у малих підприємств оборотних коштів більш важливим виступає розрахунок оборотності активів, та додатково періоду обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, що відображає здатність малого промислового підприємства до гнучкого реагування на ринкові зміни.

Треба зазначити, що з метою уточнення характеристики мобільності використання власних коштів до складу коефіцієнтів оцінки фінансової стійкості введено коефіцієнт маневреності та показник структури довгострокових вкладень, який найбільш повно показує, яка частка необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами.

Оскільки базою дослідження є низка підприємств швейної промисловості, автором проаналізовано стан розвитку цієї галузі в сучасних умовах. В цілому на роботу підприємств легкої промисловості за 2005-2007 рр., особливо в енергоємних текстильній та шкіряній підгалузях, негативно вплинуло подорожчання енергоресурсів та підвищення тарифів на вантажні перевезення. Не сприяє збільшенню власного виробництва високе насичення внутрішнього ринку імпортованими товарами, що ввозяться за заниженою митною вартістю та контрабандно, а також товарами «секонд-хенд». Очевидно спостерігається тенденція переходу підприємств галузі у малий бізнес (єдиний податок).

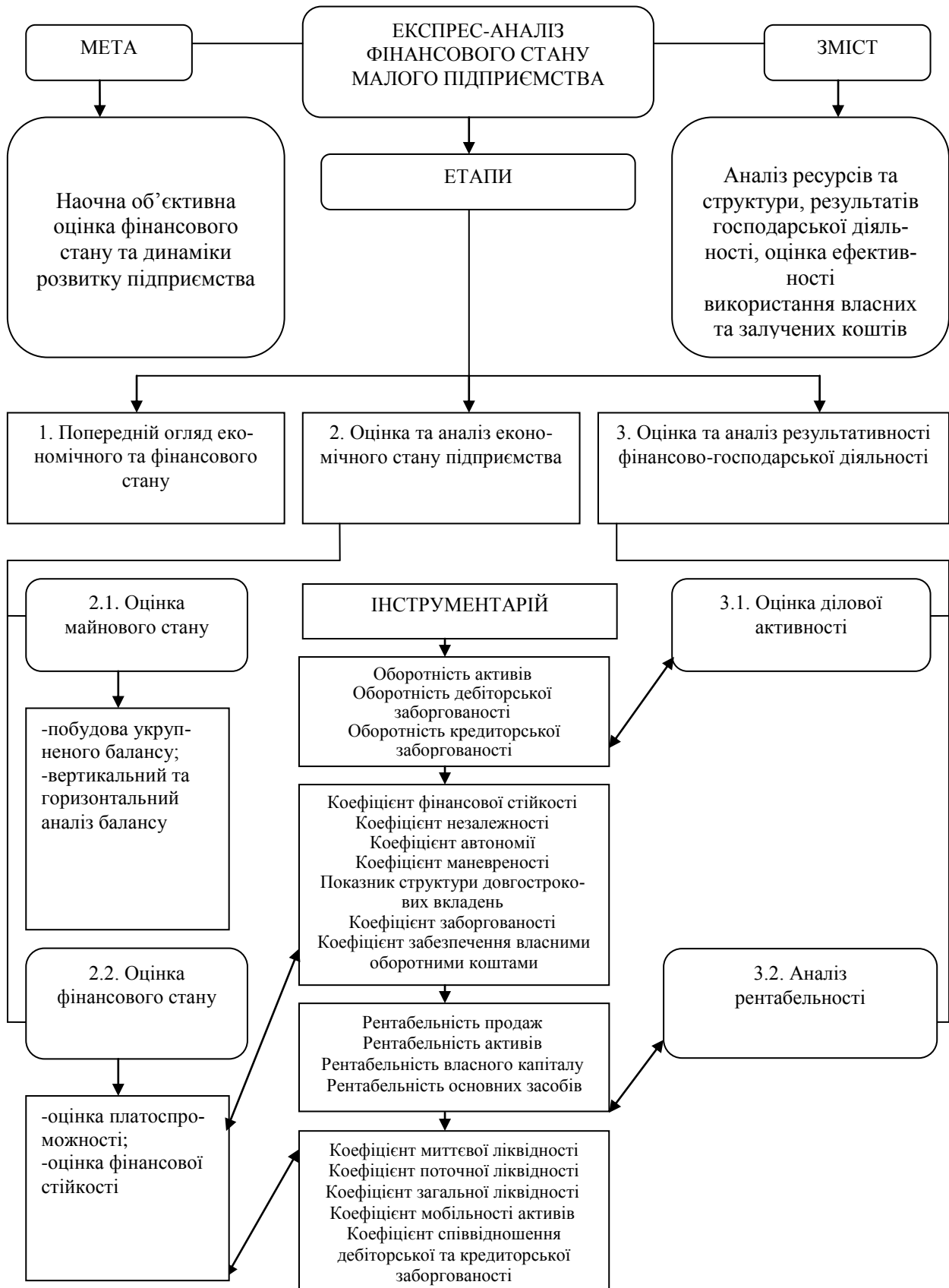

Рис. 2 Структура експрес-аналізу фінансового стану малого підприємства

Базуючись на наведених узагальнених системах показників, автором проведено горизонтальний та вертикальний аналіз бухгалтерських балансів за 2006 р. та розрахунок значень коефіцієнтів для п'яти малих швейних промислових підприємств Харківської області, результати якого приведені у табл. 1.

Таблиця 1

Результати експрес-аналізу фінансового стану досліджених малих підприємств швейної промисловості Харківської області

Назва коефіцієнту	Назва підприємства									
	ТОВ «ВІГМА»		ТОВ «Харків ТЕХНОТКАНИНА»		Кооператив «ШЕЛЬФ»		ФО-П Любота Н.Н.		ФО-П Кочетова Е.О.	
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Оцінка платоспроможності та ліквідності										
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	1,56	0,26	-	38,75	0,33	0,07	4,31	1,05	1,55	0,25
Коефіцієнт поточної ліквідності	6,44	1,10	35,53	237,5	0,5	0,12	4,65	1,19	6,43	1,09
Коефіцієнт загальної ліквідності	9,83	2,1	44,58	259	1,66	0,68	6,34	1,68	9,82	2,09
Коефіцієнт мобільності активів	24	53,7	0,65	0,76	-	0,41	5,42	5,24	24	53,8
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	4,88	0,84	35,53	198,75	0,16	0,05	0,34	0,14	4,87	0,83
Оцінка рентабельності										
Рентабельність продаж	1	1	1	-	1	1	1,008	-	1	1
Рентабельність активів	3,97	1	0,0005	-	14,7	2,04	0,67	-	3,97	1
Рентабельність власного капіталу	4,4	1,91	0,0005	-	36,75	-114	0,78	-	4,41	1,9
Рентабельність основних засобів	149,36	104,44	0,003	-	0	8,77	5,62	-	149,4	104,45
Оцінка оборотності (ділової активності)										
Оборотність активів	3,97	1	0,0005	-	14,7	2,04	0,67	-	3,96	1
Оборотність дебіторської заборгованості	8,21	2,54	0,0015	-	147,0	38,0	14,14	-	8,21	2,54
Період обороту дебіторської заборгованості, днів	43	141	240000	-	2	9	25	-	43	141
Оборотність кредиторської заборгованості	40	2,13	0,05	-	24,5	2	4,79	-	40	2
Період обороту кредиторської заборгованості, днів	9	169	7200	-	14	180	75	-	9	168
Оцінка фінансової стійкості										
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,9	0,52	0,99	1	0,4	-0,02	0,86	0,48	0,9	0,53
Коефіцієнт незалежності	0,11	0,9	0,01	0,002	1,5	-57	0,16	1,1	0,1	0,89
Коефіцієнт автономії	0,9	0,52	0,99	1	0,4	-0,02	0,86	0,48	0,9	0,53
Коефіцієнт маневреності	0,97	0,98	0,44	0,45	1	18	0,86	0,75	0,98	0,99
Коефіцієнт заборгованості	0,1	0,47	0,01	0,002	0,6	1,02	0,14	0,52	0,09	0,48
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	8,83	1,09	43,58	258	0,67	-0,32	5,34	0,68	8,82	1,1

Така структура показників дозволяє тим суб'єктам малого бізнесу, які є в одній особі власниками і керівниками, регулярно та періодично здійснювати аналіз фінансового стану свого підприємства. В зв'язку з цим останнім часом набуває актуальності використання авторських методик оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, оскільки посада фінансового менеджера чи менеджера-аналітика у штатному розкладі малого підприємства – скоріше виняток, ніж норма. Хронічна збитковість підприємств, викликана взаємодією проаналізованих чинників, в свою чергу становить загрозу подальшому результативному розвитку, ефективності та успішності роботи підприємств, що потребує прийняття негайних управлінських рішень щодо виправлення та коригування ситуації.

Оперативне реагування керівництва на ситуацію та зміна структури і напрямків перерозподілу коштів згідно зменшення показників, які були досліджені та визначені в процесі фінансового аналізу відносно нормативного значення є визначальним фактором аналізу процесу залучення позикових коштів малими підприємствами в промисловості.

У третьому розділі – «Розробка методичного забезпечення щодо кредитування малого бізнесу» – подано основні напрямки вдосконалення методичних підходів до організації процесу інвестиційного забезпечення за рахунок позикових ресурсів, узагальнено концептуальні засади формування системи кредитування з урахуванням специфіки проведення оцінки кредитних ризиків малого бізнесу, систематизовано основні джерела залучення позикових ресурсів малими підприємствами з урахуванням найвагоміших недоліків та переваг, вдосконалено універсальну методичку оцінки фінансового стану позичальника з метою відображення динаміки фінансово-господарської діяльності малих підприємств, розроблено методичні рекомендації щодо обґрунтування організації взаємодії малих підприємств з комерційними банками в процесі залучення позикових ресурсів, удосконалено комплексний підхід до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами.

Для розвитку малого бізнесу необхідно підтримувати стабільний рівень платоспроможності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання, що можливо досягти, зокрема, залученням і використанням позикового капіталу. Прийняття рішення щодо отримання позикових ресурсів стримується існуючою низкою об'єктивних можливих недоліків їх використання. На рис. 3 розглянуті найбільш актуальні та сприятливі для малих підприємств варіанти залучення позикових коштів, а також найбільш характерні переваги та недоліки цих процесів. В роботі їх систематизація проведена шляхом виділення вірогідних ризиків та додаткових можливостей від використання того чи іншого джерела залучення, що сприяє раціональній організації процесу такого залучення в залежності від обраної ресурсної стратегії.

Дослідження теоретичних поглядів на сутність залучення позикових фінансових ресурсів підприємствами і відповідних методичних положень вимагає подальшої розробки окремих напрямів формування системи кредитування з урахуванням оцінки кредитного ризику.

Неузгодженість методичного забезпечення вимагає уточнення несумісності багатьох запропонованих раніше методичних рекомендацій та обґрунтування комплексного підходу до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами, який базується на взаємопов'язаному розгляді впливу різноспрямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності позичальника.

Рис. 3 Переваги та недоліки основних джерел залучення позикових ресурсів малими підприємствами

Проаналізовані методики не висвітлюють специфічність та особливості умов надання “малих” кредитів для малих підприємств та приватних підприємців. Тому в роботі вдосконалено існуючу методику оцінки фінансового стану позичальника та диференційовано шляхом виділення нових умов кредитування суб’єктів малого бізнесу на основі переходу від консервативного підходу банків до роботи з малими підприємствами до активно-відбудовчого. Подальше вдосконалення методики оцінки фінансового стану позичальника кредитними комітетами банківських структур вимагатиме розробки принципово нових, адаптованих до сучасних ринкових умов нормативів показників функціонування малих підприємств (об’єктивних показників), які б дали змогу відрізнити аналіз основних фінансових показників малих підприємств від аналізу відповідних показників на великих підприємствах з урахуванням масштабів їх діяльності та розміру кредиту, що його потребує суб’єкт малого бізнесу.

Диференціювання нормативів зумовлене необхідністю спрощення схеми надання позики з метою скорочення часу на аналіз змісту потрібного пакету документів та скорішого прийняття рішення про видачу кредиту. Здійснена в дисертації систематизація та структуризація всіх чинників, теоретичних взаємозалежностей та практично-аналітичних

даних свідчать про доцільність створення комплексного підходу до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами, який базується на взаємопов'язаному розгляді впливу різноспрямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності. Автором виділено фінансові та нефінансові фактори впливу на оцінку кредитоспроможності як різноспрямовані, оскільки в процесі такої оцінки рівень специфічності фактору може визначатися співвідношенням реальних кількісних та якісних показників діяльності суб'єкта малого бізнесу до кількісних та якісних показників, які прийняті за нормативні або базові. Найголовніша складова підходу – управління фінансами малого підприємства, що виконується за рахунок системи фінансового менеджменту та на основі оновленої методики оцінки, яка складається з наступних етапів:

1. Аналіз загальної інформації про позичальника, виявлення сильних і слабких сторін, факторів, що мають потенційний вплив на кредитоспроможність позичальника. Даний аналіз подається у вільній формі в залежності від індивідуальних параметрів розвитку малого підприємства, об'єктивних потреб у фінансуванні, фактичних можливостей його як позичальника.

2. Оцінка фінансових показників діяльності малого промислового підприємства, визначення його кредитоспроможності. В дисертаційній роботі така оцінка виконана за рахунок визначення низки коефіцієнтів з наступним розрахунком їх на прикладі малих швейних підприємств.

3. Аналіз виробничої діяльності малого підприємства: продукція, обсяги випуску, ціноутворення, витрати, положення на ринку, фаза життєвого циклу, конкуренти й т.ін. Оскільки існує ймовірність того, що вичерпні дані про виробничу діяльність малого підприємства виявляться здебільшого комерційною таємницею, автором пропонується замість повного аналізу виробничої діяльності скласти фактичне техніко-економічне обґрунтування повернення кредиту.

4. Аналіз поточного проекту (характеристика кредиту, що надається, мети та умов кредитування; прогноз діяльності підприємства на період кредитування, аналіз здатності позичальника здійснювати виплати по кредиту).

5. Аналіз нефінансових показників діяльності малого промислового підприємства. З метою адаптації аналізу нефінансових показників саме малих промислових підприємств, автором запропоновано детальну структурну схему проведення аналізу нефінансової інформації про позичальника.

6. Аналіз кредитних ризиків малого швейного підприємства за удосконаленими підходами щодо оцінки кредитних ризиків малого бізнесу з урахуванням його специфіки та розрахунком підсумкової групи ризику, що дозволяє оцінити ступінь відповідності отриманої даним підприємством суми позики спроможності її поступового повернення.

7. Рейтингова оцінка виробничої і фінансової діяльності підприємства. Одним з методів оцінки фінансового стану малих підприємств рекомендується використовувати рейтинговий аналіз, заснований на системі показників, що охоплюють параметри виробничої і фінансової діяльності підприємства. В основі розрахунку підсумкового показника рейтингової оцінки лежить порівняння підприємств по кожному показнику платоспроможності з умовним еталонним підприємством, яке має найкращі результати по всіх показниках, що порівнюються. У загальному вигляді алгоритм порівняльної рейтингової оцінки

платоспроможності підприємства може бути представлений у вигляді послідовності наступних дій:

1. Значення показників представляються у вигляді матриці (a_{ij}) , тобто таблиці, де по рядках записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots, n$), а по стовпцях – номери підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots, m$) (табл. 2).
2. По кожному показнику знаходять максимальне значення та заноситься у стовпець умовного еталонного підприємства ($m + 1$).
3. Вихідні показники матриці a_{ij} стандартизуються у відношенні відповідного показника еталонного підприємства.
4. Для кожного підприємства, що аналізується, значення його рейтингової оцінки визначається за формулою:

$$R_j = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 + (1 - x_{2j})^2 + \dots + (1 - x_{nj})^2}, \quad (1)$$

де R_j – рейтингова оцінка для j -го підприємства;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го підприємства, що аналізується.

5. Підприємства ранжуються у порядку зменшення рейтингової оцінки.

Таблиця 2

Матриця порівняльної рейтингової оцінки платоспроможності малих швейних підприємств

ПОКАЗНИК	НАЗВА ПІДПРИЄМСТВА					Еталонний показник
	ТОВ «ВІГМА»	Тов. «Харків ТЕХНО-ТКАНИНА»	Кооператив «ШЕЛЬФ»	ФО-П Любота Н.Н.	ФО-П Кочетова Е.О.	
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,26	38,75	0,07	1,05	0,25	1,05
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,1	237,5	0,12	1,19	1,09	1,19
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,1	259	0,68	1,68	2,09	2,1
Коефіцієнт мобільності активів	53,7	0,76	0,41	5,24	53,8	5,24
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,84	198,75	0,05	0,14	0,83	0,84
Рейтинг	52,72	403,76	1,73	6,01	53	4,39

Найвищий рейтинг має підприємство з мінімальним значенням R . Таким чином, рейтингова оцінка доводить, що найкращий рейтинг має ФО-П Любота Н.Н. Особливістю наведеної системи показників є те, що майже усі вони мають однакову спрямованість, тобто, чим вищий рівень показника або чим вищий темп його зростання, тим краще фінансовий стан підприємства, що оцінюються. Тому при розширенні наведеної системи включенням нових показників необхідно слідкувати, щоб ця умова не порушувалась.

8. Підсумковий етап (узагальнення аналізу).

Результатом дисертаційного дослідження є розробка комплексного підходу до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами, який базується на взаємопов'язаному врахуванні впливу різноспрямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності.

Діючий фактор – зовнішній чи внутрішній вплив на економічний процес – завжди розглядається та оцінюється в процесі взаємодії з об'єктом та поза цією взаємодією власної цінності не має. Сила впливу будь-якого фактору (або суми факторів) визначається лише індивідуальною реакцією на нього кожного суб'єкту, яка залежить не лише від характеристик діючого фактору, а й від адаптаційних можливостей даного суб'єкту та його функціонального стану.

Різностямованість факторів впливу на кредитоспроможність малих підприємств зумовлена тим, що будь-який діючий фактор несе в собі як специфічні, так і неспецифічні риси, більш того – вони пов'язані й розподіл ознак діючого фактору досить умовний та ґрунтується на якісних особливостях, яких набуває кредитоспроможність під його впливом. Зокрема, дія сукупності факторів визначає загальний позитивний або негативний напрям впливу на здатність малого підприємства відновити платоспроможність за рахунок власних коштів. Неспецифічність впливу будь-якого фактору зумовлена передусім величиною та спрямованістю змін у функціонуванні діяльності малого підприємства, в даному випадку змін кредитоспроможності.

В дисертації доведено необхідність виділення фінансових та нефінансових факторів впливу на оцінку кредитоспроможності як різностямовані, оскільки в процесі такої оцінки рівень специфічності фактору може визначатися співвідношенням реальних кількісних та якісних показників діяльності суб'єкта малого бізнесу до кількісних та якісних показників, які прийняті за нормативні або базові. Доцільним є умовний розподіл факторів впливу на кредитоспроможність на наступні:

позитивного впливу, тобто такі, позитивна спрямованість дії яких сприяє покращенню кредитоспроможності підприємства (вартість основних коштів; дебіторської заборгованості, наявність нематеріальних активів у вигляді торговельної марки, патентів, ліцензій тощо);

негативного впливу, тобто такі, дія яких спричиняє зниження кредитоспроможності підприємства (наявність кредитних ризиків, ймовірність банкрутства тощо);

специфічного впливу, які характеризуються можливістю як позитивного, так і негативного впливу на кредитоспроможність в залежності від результативності та спрямованості (критерії нефінансової інформації тощо).

Відповідно до цього, позитивні фактори безумовно активізують підвищення кредитоспроможності малого підприємства, негативні ж, на відміну від перших, гальмують процес забезпечення сталої кредитоспроможності; фактори специфічного впливу залежно від своєї спрямованості можуть як покращити, так і погіршити загальний стан кредитоспроможності економічного суб'єкту.

Розроблене організаційно-методичне забезпечення підвищує ефективність управління залученням позикових ресурсів та активізує фінансові важелі розвитку малого підприємництва з урахуванням специфіки впливу різностямованих факторів.

ВИСНОВКИ

Одержані в дисертаційному дослідженні результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання – подальший розвиток теоретичних положень та комплексного організаційно-методичного забезпечення залучення позикових ресурсів малими підприємствами, що базується на взаємопов'язаному врахуванні впливу різностямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності.

Основні висновки та результати, які отримано в ході дослідження, полягають у такому:

1. Вивчення організаційно-економічної сутності і структури малого бізнесу та проблеми обмеженості фінансових ресурсів малих підприємств дозволило визначити, що по-

ряд із попитом і пропозицією, вартість позикового капіталу, яка повинна дозволяти зберегти рентабельність малого бізнесу на достатньому рівні, виступає максимально стримуючим фактором у процесі організації управління залученням коштів.

2. В результаті дослідження економічної сутності та змісту організації залучення позикових коштів, удосконалено аналітичний підхід до оцінки ефективності способів залучення позикових фінансових ресурсів шляхом послідовного здійснення визначених етапів такої оцінки, які мають функціональний зміст, що дозволяє оцінювати перспективність і доцільність варіантів залучення та структуру позикових фінансових ресурсів, застосування якого в якості основи для діючих внутрішніх нормативних методик сприяє адаптації до специфіки діяльності суб'єкта економічної діяльності.

3. Теоретичний та практичний аналіз фінансового стану суб'єктів малого бізнесу Харківської області з урахуванням економічних особливостей їх функціонування дозволив сформулювати методичний підхід щодо визначення інструментарію експрес-аналізу фінансового стану суб'єкту малого бізнесу з урахуванням економічних особливостей його функціонування. Проведено аргументоване групування системи показників оцінки фінансового стану позичальника згідно приналежності підприємства до малих підприємницьких структур та вилучення показників, що не відповідають характеру його діяльності, зокрема не є інформативними для проведення такої оцінки.

4. В процесі дослідження організаційно-економічних аспектів методик оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків Харківщини вдосконалено універсальну методику оцінки фінансового стану позичальника за рахунок розробки методичних рекомендацій щодо оцінки фінансового стану позичальника-малого підприємства. Її положення доповнюють та вдосконалюють універсальну методику комерційного банку на основі включення ряду коефіцієнтів, які найбільш характерно та об'єктивно відображають динаміку фінансово-господарської діяльності малих підприємств, дозволяють підвищити вірогідність і ефективність оцінки, точність та відповідність реальному стану, а також збільшують можливості одержання позики та спрощують організаційні процедури цього процесу.

5. Систематизовано основні джерела залучення позикових ресурсів малими підприємствами з урахуванням найвагоміших недоліків та переваг, що, на відміну від існуючих, дозволяє власнику та керівництву малого підприємства на базі наявних переваг та з метою запобігання визначених недоліків здійснювати ефективну організацію управління активами.

6. Узагальнено концептуальні засади формування системи кредитування з урахуванням оцінки кредитного ризику, що дозволяє оцінити ступінь відповідності отриманої малим підприємством суми позики спроможності її поступового повернення. Запорукою взаємовигідної співпраці банку та малого підприємства, виводу останнього зі скрутної або кризової ситуації визначено забезпечення гарантії повернення кредиту, яке характеризуватиме збільшення економічного потенціалу за рахунок додаткового доходу від розширення виробничо-збутової діяльності такого підприємства.

7. Результатом дисертаційного дослідження є розробка комплексного підходу до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами, який базується на взаємопов'язаному врахуванні впливу різноспрямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку їх кредитоспроможності. Практичне застосування

цього підходу створює надійну, злагоджену систему залучення позикових ресурсів малими підприємствами, яка відповідає концептуальним засадам формування системи кредитування малого бізнесу та дозволяє поетапно конкретизувати процес залучення позикових ресурсів з зазначенням виконавців та відповідного інструментарію, розробляти заходи щодо його удосконалення та коригувати з їх урахуванням загальну схему механізму такого залучення.

Список опублікованих автором робіт за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях

1. Степаненко В.О. Роль кредитних відносин у розвитку підприємництва в Україні / В.О. Степаненко // Коммунальное хозяйство городов: науково-технічний збірник. – Київ: «Техніка», 2005. – Вип. 61. Серія: Економічні науки. – С. 95-98.

2. Українська Л.О. Форми державної підтримки розвитку малого бізнесу в Україні / Л.О. Українська, В.О. Степаненко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип. 213: – Т. V.– 220 с. – С. 1193-1197. Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні необхідності підтримки малого підприємництва як конкурентоспроможної структури економіки.

3. Степаненко В.О. Проблеми залучення позикових фінансових ресурсів малими підприємствами / В.О. Степаненко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – Вип. 224. – Т. V. – 287 с. – С. 1109-1118.

4. Українська Л.О. Активізація взаємодії банківських установ з малими підприємствами в процесі кредитування / Л.О. Українська, В.О. Степаненко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція: зб. наук. праць – Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2008. – Вип. 1 (69). – 575 с. – С. 230-239. Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні необхідності активізації взаємодії банківських установ із суб'єктами малого бізнесу в процесі залучення позикових фінансових ресурсів.

5. Степаненко Н.А. Проблемы кредитования малого бизнеса в Украине / Н.А. Степаненко, В.А. Степаненко // Вісник НТУ «ХП»: зб. наук. праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХП», 2008. – №19. – 195 с. – С. 123-130. Особистий внесок здобувача полягає в запропонованні методичних рекомендацій щодо удосконалення процесу фінансування малих підприємств.

6. Степаненко Н. О. Особливості фінансового аналізу малих промислових підприємств у процесі залучення позикових коштів / Н.О. Степаненко, В.О. Степаненко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – Вип. 240. – Т. I. – 283 с. – С. 188-203. Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні та узагальненні необхідності вдосконалення системи коефіцієнтів оцінки фінансового стану суб'єктами малого бізнесу.

За матеріалами конференцій:

1. Степаненко В.О. Проблеми аналізу фінансового стану малого підприємства / В.О. Степаненко // Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу: Тези допо-

відей і виступів III Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу» (18-20 квітня 2006 р.) / Заг. ред. канд. ек. наук, доц. Іоніна Є.Є. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 376 с. – С. 284-285.

2. Степаненко В.О. Проблеми створення малого підприємства / В.О. Степаненко // Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. статей. (За матеріалами 2-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (7-11 червня 2006 р.) –Харків: Укр-ДАЗТ, 2006. – Вип. 14. – С. 110-111.

3. Степаненко В.О. Зовнішнє фінансування підприємств малого бізнесу у сфері торгівлі / В.О. Степаненко // Управління розвитком: зб. наук. статей. (За матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні економічні проблеми розвитку промислових підприємств» (14-15 квітня 2006р.) –Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – Вип. 3. – С.83-84.

4. Степаненко В.О. Управління процесом залучення позикових ресурсів малими підприємствами / В.О. Степаненко // Управління розвитком: зб. наук. статей. (За матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку країн з транзитивною економікою» (14-15 грудня 2007 р.) – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – Вип. 8. – 200 с. – С. 78-79.

В інших виданнях:

1. Українська Л.О. Вплив грошово-кредитної політики на фінансування малого підприємництва в Україні / Л.О. Українська, В.О. Степаненко // Харківський інститут банківської справи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2007. – Вип. 2 (3). – С. 86-90. Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні взаємозв'язку грошово-кредитної політики держави та ефективного сталого розвитку малого підприємництва.

АНОТАЦІЯ

Степаненко В.О. Організаційно-методичне забезпечення залучення позикових ресурсів малими підприємствами в промисловості – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), Харків, 2009.

У дисертації досліджено теоретичні та методичні основи залучення позикових ресурсів малими підприємствами в промисловості. Розкрито організаційно-економічну сутність і структуру малого бізнесу, досліджено проблему обмеженості фінансових ресурсів малих підприємств та напрямки її вирішення. Додатково аргументовано необхідність використання позикових коштів для розвитку суб'єктів малого бізнесу. Розкрито сутність та проблеми залучення позикових фінансових ресурсів малими підприємствами. Досліджено організацію взаємодії суб'єктів малого бізнесу з фінансово-кредитними установами. Проведено аналіз методик оцінки фінансового стану позичальника на прикладі малих швейних промислових підприємств Харківського регіону і комерційних банків. Запропоновано визначення доцільності кредитування з урахуванням специфіки проведення оцінки кредитних ризиків малого бізнесу. Обґрунтовано теоретичні засади комплексного під-

ходу до організації управління залученням позикових ресурсів малими підприємствами, який базується на взаємопов'язаному розгляді впливу різноспрямованих факторів фінансового та нефінансового характеру на оцінку кредитоспроможності.

Ключові слова: мале підприємство, позикові фінансові ресурси, оцінка фінансового стану позичальника, кредитні ризики малого бізнесу, організація управління залученням позикових ресурсів, оцінка кредитоспроможності.

АННОТАЦИЯ

Степаненко В.А. Организационно-методическое обеспечение привлечения заемных ресурсов малыми предприятиями в промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности), Харьков, 2009.

В диссертации исследованы теоретические и методические основы привлечения заемных ресурсов малыми предприятиями в промышленности, разработаны практические рекомендации по его совершенствованию.

Раскрыта организационно-экономическая сущность и структура малого бизнеса. Исследована проблема ограниченности финансовых ресурсов малых предприятий, определены пути ее решения.

Дополнительно аргументирована необходимость использования заемных средств для развития субъектов малого бизнеса. Раскрыты сущность и проблемы привлечения заемных финансовых ресурсов малыми предприятиями. Исследована организация взаимодействия субъектов малого бизнеса с финансово-кредитными учреждениями.

Проведен анализ методик оценки финансового состояния заемщика на примере малых промышленных швейных предприятий Харьковского региона и коммерческих банков. Усовершенствована методика оценки финансового состояния заемщика – малого предприятия, которая предусматривает дополнение универсальных методик коммерческих банков включением ряда коэффициентов, которые наиболее характерно отражают динамику финансово-хозяйственной деятельности малых предприятий и позволяют повысить эффективность оценки, точность и соответствие реальному состоянию. В результате теоретического и практического анализа финансового состояния малых промышленных предприятий получил дальнейшее развитие методический подход к определению инструментария экспресс-анализа финансового состояния субъекта малого бизнеса с учетом экономических особенностей его функционирования, а именно обоснованная группировка системы показателей оценки финансового состояния заемщика согласно его принадлежности к малым предприятиям и исключения показателей, не соответствующих характеру его деятельности, в частности, не являющихся информативными для проведения такой оценки.

Предложено определение целесообразности кредитования с учетом специфики проведения оценки кредитных рисков малого бизнеса. Обоснована необходимость разработки методических рекомендаций по оценке финансового состояния малого предприятия в связи с наличием недостатков в реализации механизма привлечения заемных ресурсов субъектами малого бизнеса. Получила дальнейшее развитие систематизация основных источников привлечения заемных ресурсов малыми предприятиями на основе учета

наиболее весомых недостатков и преимуществ, которая способствует рациональному формированию отдельной финансовой стратегии в зависимости от избранной ресурсной стратегии и позволяет собственнику и руководству малого предприятия на базе очевидных преимуществ и с целью предотвращения определенных недостатков осуществлять агрессивную или консервативную политику управления активами.

Обоснованы теоретические положения комплексного подхода к организации управления привлечением заемных ресурсов малыми предприятиями, который базируется на взаимосвязанном учете позитивного, негативного и специфического влияния факторов финансового и нефинансового характера на оценку кредитоспособности.

Его практическое применение предоставляет методическую основу создания надежной, слаженной системы привлечения заемных ресурсов малыми предприятиями, которая соответствует концептуальным основам формирования системы кредитования малого бизнеса и способствует поэтапной конкретизации процесса привлечения заемных ресурсов с указанием исполнителей и инструментария, разработке мероприятий по усовершенствованию данного процесса и корректировке с их учетом общей схемы управления привлечением заемных ресурсов.

Ключевые слова: малое предприятие, заемные финансовые ресурсы, оценка финансового состояния заемщика, кредитные риски малого бизнеса, организация управления привлечением заемных ресурсов, оценка кредитоспособности.

THE SUMMARY

Stepanenko V.O. Organizational-methodical provision of attraction of the loan resources by small enterprises in industry. – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the candidate of Economic Sciences on a speciality 08.00.04 – Economy and Management of Enterprises (by the kinds of economic activity). – Kharkov National Economic University, Kharkov, 2009.

Theoretical and methodological bases of the attraction of the loan resources by small enterprises in industry are investigated in the dissertation. Organizational-economic nature and structure of small business is considered, the problem of the finiteness of the financial resources of small enterprises and directions of its solving is studied. The necessity of using of the loan resources for the development of the subjects of small business is additionally argued. The nature and problems of the attraction of the loan resources by small business is considered. The organization of the interaction of the subjects of small business with financial-crediting organizations is researched. The analysis of the methodics of the evaluation of the financial condition of the debtor with the example of small sewing industrial enterprises of Kharkov region and commercial banks is made. The determination of the necessity of crediting with evaluation of credit risks of small business is offered. Theoretical bases of the complex approach to the organization of the management of attraction of the loan resources by small enterprises which is based on the interacted studying of the influence of the factors of the financial and subjective origin with different directions upon the evaluation of crediting ability are grounded.

Key words: small enterprise, loan financial resources, evaluation of the financial condition of the debtor, credit risks of small business, organization of the management of attraction of the loan resources, evaluation of crediting ability.

Степаненко Вікторія Олексіївна

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 02.02.2009р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг» з оригінал-макету
здобувача.

61022, м. Харків, вул. Сумська, 37. Тел. (057) 700-53-51, 714-34-26